

Cărți ale filologilor francezi din secolul al XVI-lea în biblioteca lui Timotei Cipariu (I)

ELENA DAMIAN
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Résumé

*Livres des philologues français du seizième siècle
dans la bibliothèque de Timotei Cipariu*

18 auteurs français, représentants d'une grande valeur de la Renaissance, ayant des préoccupations multiples, parmi lesquelles celles de philologie aussi, ont fait partie de la bibliothèque de Timotei Cipariu. Cela témoigne de son intérêt pour la philologie, envisagée dans le sens large du mot. Ces livres, beaucoup d'entre eux étant des raretés, sont un motif de fierté pour la Bibliothèque académique de Cluj-Napoca et leur mise en valeur nous semble plus que nécessaire, même un honneur.

Keywords: *Timotei Cipariu, Blaj, philology, French Renaissance, bibliophile rarities.*

Blajul, menționat în documente pentru prima oară în anul 1271, sediul unei episcopii unite începând cu 1738, a devenit, în secolul al XVIII-lea, cel mai important centru al învățământului românesc din Transilvania („Școala de obște” din 1754, „Școala latinească”, un seminar, o tipografie din 1747...) și un centru al luptei pentru emancipare națională.¹

„Blajul a fost întotdeauna un oraș de cărți și de cărturari” afirma Alexandru Lupeanu-Melin în articolul său, *Biblioteca Centrală din Blaj*.²

¹ *Mic Dicționar Enciclopedic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 209.

² Alexandru Lupeanu-Melin, *Biblioteca Centrală din Blaj*, în Teodor Seiceanu, Ion Buzași, *Blajul, o istorie în texte*, București, Editura Demiurg, 1993, p. 139; articolul a fost reprodus din *Boabe de grâu*, III, nr. 12, dec. 1932, p. 613-

La Blaj, cultul pentru întemeietorii Școlii Ardelene era mai viu decât oriunde; aici și-a desfășurat întreaga activitate Timotei Cipariu, contribuind la creșterea prestigiului „micii Rome,” sporind zestrea culturală moștenită de la înaintași. Cipariu a fost unul dintre cei mai mari învățați ai poporului nostru, singurul ardelean al secolului al XIX-lea care poate fi comparat cu Bogdan Petriceicu-Hasdeu. A fost cel mai important reprezentant al curentului latinist, este „părintele filologiei române,” așa cum l-a numit Sextil Pușcariu,³ primul mare lingvist român care a pus bazele studiului istoric al limbii, punând accentul asupra elementelor moștenite din limba latină.

Dacă, în ceea ce privește Școala Ardeleană propriu-zisă (Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Petru Maior, Ioan Budai-Deleanu), s-a ajuns, în cele din urmă, la un consens în ceea ce privește meritul lor în domeniul culturii în general, dar și al literaturii și chiar al limbii literare, când este vorba despre curentul latinist, al cărui cel mai important reprezentant este Timotei Cipariu, punctele de vedere continuă să fie diferite.⁴

La Blaj, în anul 1747, s-a înființat o valoroasă bibliotecă românească. Rolul bibliotecii în viața elevilor blăjeni a fost hotărâtor în crearea unor punți de legătură a românilor din Transilvania cu civilizația Apusului. Cu efort și pasiune, la Blaj s-au adunat cărți de o deosebită valoare. Fondul Bibliotecii Centrale din Blaj, cea mai importantă bibliotecă românească veche din Transilvania, a intrat în patrimoniul Bibliotecii academice clujene în anul 1949 cu peste 50.000 de volume, din care peste 7.000 sunt ale lui Timotei Cipariu.⁵

626; este întâiul studiu dedicat Bibliotecii Centrale de la Blaj, foarte important pentru istoricul acestei biblioteci.

³ Nicolae Albu, în *Timotei Cipariu, Poezii*; îngrijirea ediției, antologie, prefață și note de Nicolae Albu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976, p. 5.

⁴ Gavril Istrate, *Timotei Cipariu în conștiința urmașilor*, în *Timotei Cipariu, Opere*, I; ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil, introducere de Gavril Istrate, București, Editura Academiei R. S. România, 1987, p. V-VII.

⁵ Ion Breazu, *Timotei Cipariu, bibliofil*, în *Transilvania*, LXXIV (1943), nr. 1, Sibiu, p. 715-721; Sidonia Puiu, *Cartea de știință în biblioteca lui Timotei Cipariu*, în *Biblioteca și cercetarea*, II, Cluj-Napoca, 1980; la p. 167 se afirmă că există 7180 volume T. Cipariu.

„Cea mai vastă și mai prețioasă parte din biblioteca bătrână de la Blaj o alcătuiesc, însă, cărțile „părintelui filologiei române,” care a fost, fără îndoială, cel mai mare bibliofil al nostru din secolul al XIX-lea.”⁶ Începând din 12 octombrie 1754, biblioteca blăjeană are și un bibliotecar, în persoana ieromonahului Grigorie Maior.⁷

Fondurile acestei biblioteci, cât și istoricul ei au constituit obiectul a numeroase studii, dar subiectul rămâne deschis pentru noi contribuții. Importanța ei în epocă este inestimabilă, ea aducându-ne, o dată în plus, admirație și un loc de frunte în cadrul țărilor din sud-estul Europei. Ea reprezintă rodul eforturilor conștiente ale intelectualilor de a ține pasul cu evoluția spirituală a vremii.

Reconstituirea fondurilor istorice componente ale Bibliotecii Centrale din Blaj (fondul bazilitan, fondul Timotei Cipariu, fondul Ion Micu Moldovan, Augustin Bunea, Ioan Vancea, Victor Mihali, Alex Nicolescu, arhidiecezan, gimnazial...), catalogarea, întocmirea unui registru inventar-topograf și noua cotare a cărților au necesitat o muncă uriașă, făcută cu dăruire și perseverență de mulți bibliotecari de la Biblioteca academică clujeană⁸ sau cercetători de prestigiu. Inventarul manuscris din 14 iunie 1747 este considerat actul de naștere al bibliotecii de la Blaj, oglinda temeliei celei mai importante biblioteci românești din Transilvania.⁹

⁶ Alexandru Lupeanu-Melin, *op. cit.*, p. 144.

⁷ *Ibidem*, p. 141.

⁸ Pe lângă numeroasele studii publicate în reviste de specialitate, merită menționate lucrări de un înalt profesionalism, elaborate de colegele noastre: Dora Daisa, *Cartea franceză în Biblioteca lui T. Cipariu. Catalog alfabetic*, Cluj-Napoca, 1984, 96 p.; Sidonia Puiu, Dora Daisa, *Biblioteca lui Timotei Cipariu*, I-V (Bibliografii și cataloage speciale, 4) Cluj, 1990; Sidonia Puiu, *Catalogul Bibliotecii lui T. Cipariu*, ediția adăugită va apărea în curând (în jur de 5.500 poziții).

⁹ Magdalena Tampa, *Din începuturile Bibliotecii de la Blaj. Despre inventarul manuscris din 14 iunie 1747*, în *Biblioteca și cercetarea*, III, Cluj Napoca, 1979, p. 130; vezi și Sidonia Puiu Fărcaș, *Contribuții la istoricul Bibliotecii Centrale din Blaj. Concepții și principii de organizare până la 1860*, în *Biblioteca și cercetarea*, IX, Cluj Napoca, 1985, p. 234-256; Ioan Chindriș,

Biblioteca lui T. Cipariu, parte componentă a Bibliotecii Centrale din Blaj, „*rara avis*” a acesteia, totaliza la moartea lui (3 septembrie 1887) aproximativ 6.000-7.000 de volume. Conform testamentului său din 18 aprilie 1886, Cipariu a lăsat această colecție de o valoare culturală unică pentru românii din Transilvania capitolului greco-catolic de la Blaj, dar cu o condiție, și anume ca biblioteca sa să fie pusă la dispoziția publicului într-un local potrivit și să fie păstrată cu grijă, ca o unitate aparte.¹⁰

Biblioteca cipariană este, în primul rând, o bibliotecă filologică și istorică, dar, în același timp, ea răspunde unui enciclopedism de cea mai înaltă calitate, atât pentru epoca în care a fost constituită, cât și pentru cercetătorii de astăzi. Bibliofilul Cipariu, omul de cultură enciclopedică, a adunat în biblioteca sa multe rarități bibliofile din secolul al XVI-lea și lucrări fundamentale pentru cultura secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, lucrări care au fost și citite de el (cel puțin cele care au existat în colecția sa înainte de 1848).¹¹

Despre bibliofilia lui Timotei Cipariu au scris pagini memorabile Ion Breazu, S. Jakó și mulți alții.¹² I. Breazu remarca dragostea de cărți a lui T. Cipariu și faptul că învățatul canonic de la Blaj, părintele filologiei române, a fost printre cei dintâi români care au fost cuprinși de această pasiune, de această foame de a citi, de a ști. Întreaga sa viață a fost o goană după cărți. S. Jakó, unul dintre cei mai buni cunoscători ai bibliotecii cipariene, la fel ca autorii altor numeroase studii ulterioare, îl consideră pe

Biblioteca lui Inochentie Micu Klein, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj*, XXXIV, Cluj-Napoca, 1995, p. 347-359; Marcel Știrban, *260 de ani de la instalarea episcopului Inochentie Micu-Clain la Blaj*, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj*, XXXVI, Cluj-Napoca, 1997, p. 121-137; Livia Ardelean, *Le fond documentaire de la Bibliothèque Centrale de Blaj*, în *Transylvanian Review*, IV, nr. 3, 1995, p. 60-71.

¹⁰ Jakó Zsigmond, *Istoricul bibliotecii lui Timotei Cipariu*, în *Philobiblon transilvan. Studii*, cu o introducere de prof. dr. Virgil Cândea, București, Editura Kriterion, 1977, p. 358-359; Sidonia Puiu Fărcaș, *op. cit.*, p. 166-167.

¹¹ Sidonia Puiu Fărcaș, *op. cit.*, 168-169.

¹² Ion Breazu, *op. cit.*; S. Jakó, *Bibliofilia lui Cipariu*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, X, Cluj, 1967, p. 129-171; Jakó Zsigmond, *op. cit.*, p. 310-361.

T. Cipariu ca fiind cel mai mare bibliofil din secolul al XIX-lea. Încă de la vârsta de 7 ani, copilul Timotei citea cu o sete nepotolită cărțile pe care le găsea în sat. Chiar din perioada studenției, Cipariu a început să pună bazele bibliotecii sale de mai târziu, procurându-și, în primul rând, operele literaturii greco-latine. Întâlnirea cu limba latină i-a stârnit interesul de a compara limba română cu aceasta. Studiarea limbii române și dorința sa de a o compara cu alte limbi l-au determinat pe Cipariu să colecționeze manuale de lingvistică italiene, provenșale, franceze, spaniole, mai apoi germane și engleze, precum și dicționare, monumente de limbă și texte literare mai noi. Astfel, în jurul anilor 1844-1845, s-a constituit sfera de colecționare în domeniul filologiei.

Cipariu, dotat cu o memorie extraordinară, cu care doar Iorga s-a mai putut mândri la noi, a învățat nu mai puțin de 15 limbi. Gândul său a fost, încă din copilărie, să învețe „*limba cărților*,” iar culmea acestei năzuințe s-a concretizat în bibliofilia sa, el întemeind o „*bibliotecă universală*”. Pasiunea sa pentru cărți este ieșită din comun, la fel ca dorința sa de emancipare culturală a românilor, cărora le-a arătat drumul care trebuia urmat pentru a intra în universalitate.¹³

Biblioteca cipariană a fost „*cea mai mare bibliotecă pe care a putut-o strânge până atunci o instituție publică sau un particular la românii din Transilvania, o adevărată mină pentru așezarea pe noi temelii a studiilor noastre de istorie și limbă, o desfătare pentru orice intelectual care vrea să cunoască grandiosul spectacol al înțelepciunii și artei românești.*”¹⁴

Cercetând în fondurile Bibliotecii de la Blaj lucrările filologilor francezi din secolul al XVI-lea-al XVIII-lea, am descoperit, până în prezent, peste 30 de autori, în peste 50 de ediții, din care majoritatea i-au aparținut lui Timotei Cipariu. În prima parte a prezentului studiu ne vom ocupa de filologii francezi din secolul al XVI-lea, respectiv de lucrările acestora prezente în biblioteca de la Blaj, care i-au aparținut lui Timotei Cipariu.

¹³ Valeriu Nițu, Traian Vedinaș, *Cartea - o poartă în universalitate*, în Valeriu Nițu, Traian Vedinaș, *Timotei Cipariu, Arhetipuri ale permanenței românești*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1988, p. 226-229.

¹⁴ Ion Breazu, *op. cit.*, p. 718.

Din dorința de a contribui la fundamentarea argumentelor istorice și lingvistice care să-i ajute pe românii din Transilvania să-și cucerească drepturile politice care le erau refuzate, Cipariu și-a dedicat întreaga sa putere de muncă studiului istoriei literare vechi și lingvisticii. Operele sale fundamentale sunt cele dedicate **gramaticii** limbii române. Timotei Cipariu este autorul celui dintâi tratat de gramatică română cu caracter academic. Primul volum (*Analitica sau morfologia*, apărută în 1869, 384 p.), primit cu entuziasm de contemporani (apărut într-un tiraj de 1.000 de exemplare, după numai un an de la acceptarea sa și a fost tipărit „cu spesele Societății Academice Române”), valorifica experiența sa mai veche în abordarea limbii române ca obiect de cercetare; acesta publicase deja *Elemente de limbă română după dialecte și monumente vechi* (1854, 200 p.), considerată drept „prima gramatică istorică a limbii române, ” un *Compendiu de gramatică limbei române* (1855), contribuție mai modestă, dar cu un apreciabil succes editorial și *Principia de limbă și de scriptură* (1866, 407 p.). Cel de-al doilea volum (*Sintactica sau Sintaxa*, 1877), realizat prin însărcinarea expresă a Secțiunii Filologice din cadrul Societății Academice, după repetate rezultate nesatisfăcătoare ale concursului organizat pentru partea de sintaxă, s-a bucurat, însă, de o primire mai modestă. Ambele volume au fost premiate de Academia Română. El adaugă *Sintacticei* sale un supliment, tipărit în 1877 la Blaj, cu subtitlul *Despre limba română. Suplement la Sintactica*.¹⁵ Ele au pus bazele gramaticii române moderne. La momentul publicării ei, *Gramatica* lui Timotei Cipariu era cea mai cuprinzătoare gramatică a limbii române, superioară prin diversitatea conținutului său, prin profunzimea tratării subiectelor, prin folosirea unei terminologii moderne.¹⁶

¹⁵ Mircea Popa, *Timotei Cipariu, ipostazele enciclopedistului*, București, Editura Minerva, 1993, p. 169 și 175-176.

¹⁶ Constantin-Ioan Mladin, *Note de filologie și lingvistică românească. Despre primatul ideilor științifice în opera lui Timotei Cipariu*, în *Acta Blasiensia*, III. *Școlile greco-catolice ale Blajului: 250 de ani de credință și cultură*, Blaj, Editura Buna Vestire, 2005, p. 409-410; *Timotei Cipariu. Corespondență primită*; ediție îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan și Ileana Cuibus, cuvânt înainte de acad. prof. Ștefan Pascu, introducere de Liviu Botezan (p. 13-92), București, Editura Academiei Române, 1992, p. 31-32.

Principalele merite științifice, Cipariu le-a avut în domeniul filologiei¹⁷ și, mai cu seamă, în cel al lingvisticii, deși Cipariu a fost glorificat în special pentru activitatea sa globală, desfășurată în domenii din cele mai diverse.¹⁸ Preocupările filologice l-au captivat pe Cipariu încă de pe băncile liceului. A învățat mai întâi latina și greaca, apoi italiana, franceza și spaniola; de asemenea, a învățat și ebraica, persana, araba, turca, germana, maghiara. El a dorit înlocuirea cuvintelor de origine slavă, formele gramaticale „străine” sau „corupte,” în primul rând, cu cele existente în vechile manuscrise și tipărituri românești care ieșiseră din uz. De aceea, el a dat o mare atenție culegerii de texte și tipărituri din secolele al XVI-lea - al XVIII-lea. În al doilea rând, el sugera să se recurgă la cuvinte din vechea latină rustică, acestea fiind mai apropiate de limba română în comparație cu cele din latina cultă care suferise influențe grecești. În al treilea rând, se pronunța pentru adoptarea unor cuvinte și forme gramaticale păstrate la aromâni și, doar dacă aceste trei surse nu se dovedeau suficiente, admitea introducerea unor cuvinte din limbile

¹⁷ Vezi *Introducere în lingvistică*. Elaborată de un colectiv condus de acad. prof. Al. Graur, ediția a III-a revizuită și adăugită, București, Editura Științifică, 1972, p. 7-9. Aici se afirmă: „*Lingvistica este știința limbii... Oamenii cultivați și, în special, filologii trebuie să meargă mai departe să studieze limba în evoluția ei, să cunoască istoria unui grup întreg de limbi și principiile generale conform cărora evoluează limbile... Dintre toate științele, cea mai apropiată de lingvistică este filologia, astfel încât mulți chiar le confundă și zic filologie pentru lingvistică. Într-un sens mai restrâns, filologia este studiul textelor vechi, editarea lor, redactarea de comentarii asupra lor etc. Într-un sens mai larg, filologia este studiul literaturii vechi și noi și chiar studiul culturii în general. Pentru a-și atinge scopul, filologul are nevoie de istorie, de arheologie, de istoria științelor, a artelor etc. Și, deoarece pentru toate acestea trebuie să consulte documente vechi, ... , filologul trebuie să aibă cunoștințe de lingvistică. La rândul lui, lingvistul, studiind limbile vechi numai din texte, trebuie să aibă cunoștințe de filologie. Dar lingvistul studiază și limbi care nu au încă scriere și, de asemenea, cercetează felul cum vorbesc oamenii fără știință de carte. În această privință, el depășește terenul filologiei, pe când, în celelalte privințe, filologia este, în general, mai cuprinzătoare decât lingvistica. De aceea, lingvistica este considerată, în general, ca o parte a filologiei*”. În lucrare ne vom referi la filologie în sensul larg al cuvântului.

¹⁸ Constantin-Ioan Mladin, *op. cit.*, p. 403.

neolatine.¹⁹ În același scop a scos, între 1867–1872 (40 de numere), *Arhivul pentru filologie și istorie*, cea dintâi revistă de filologie românească, în care au apărut studii, articole, eseuri, versuri și traduceri, reprezentând aproape exclusiv roadele muncii sale științifice. Adept al curentului latinist, el a militat pentru adoptarea principiului etimologic în scriere, făcând, totuși, unele concesii fonetismului.

Încă din anul 1838, Cipariu îi condamna deopotrivă pe italianizanți, cât și pe latinizanți, ambele categorii părându-i-se dăunătoare și rupte de realitatea limbii noastre, de uzul comun. El și-a propus să alcătuiască nu doar o gramatică a limbii române, ci și un dicționar și un îndreptar ortografic (el dorea, în primul rând, introducerea alfabetului latin, cerință pe care o considera normală, conformă spiritului limbii române, originii și tradiției sale istorice).²⁰

Cipariu a dorit „*emanciparea limbii*,” dar și emanciparea socială și libertatea națională a românilor din Imperiul habsburgic. Cercetările strict filologice (gramatică, lexic, sintaxă, topică, ortografie) vin să le completeze pe cele istorice. Accentul asupra romanității vine din nevoia de emancipare a națiunii prin limbă și a limbii prin națiune. Pentru Cipariu, limba a avut un pronunțat înțeles social.²¹

Prestigiul științific pe care l-a câștigat în domeniul filologiei printr-o activitate susținută, desfășurată între anii 1840–1865, a determinat guvernul român să-l informeze pe Cipariu, încă din 1866, că urma să devină unul dintre membrii fondatori ai Societății Academice din partea românilor transilvăneni, alături de George Barițiu, Iosif Hodoș și Gavril Munteanu. Înființarea Societății Academice, devenită ulterior Academia Română, a avut loc în 1867. În vara anului 1867, la ședința de inaugurare, Cipariu (ales membru al Academiei Române în 1867)²² a rostit o amplă cuvântare privitoare la istoria limbii române, bine primită de opinia

¹⁹ *Timotei Cipariu, Corespondență primită*. Ediție îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan și Ileana Cuibus, București, s.n., 1992, p. 39.

²⁰ Mircea Popa, *op. cit.*, p. 169.

²¹ Valeriu Nițu, Traian Vedinaș, *Filologia și istoria în social*, în Valeriu Nițu, Traian Vedinaș, *Timotei Cipariu, Arhetipuri...*, p. 165; vezi și D. Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, Editura Științifică, 1958, p. 67-78.

²² Mircea Popa, *op. cit.*, p. 172.

publică din România. Cu același prilej a fost ales președintele secției filologice și apoi vicepreședinte al Academiei. Mai târziu, din cauza criticilor formulate de Odobescu și de alții la adresa principiilor sale etimologice și a exagerărilor latinizante, el a refuzat să mai participe la ședințele Academiei, dar a continuat să se considere membru al acesteia până la sfârșitul vieții.²³

Pasiunea pentru *limba franceză*, Cipariu o avea încă din anul 1826, când a început s-o învețe, iar spre sfârșitul deceniului al patrulea, traducea din această limbă la nivel literar (în corespondența sa cu Barițiu, vorbește adeseori despre romanul lui E. Sue, *Evreul rătăcitor*, pe care îl traducea pentru *Foaia*, manuscris existent la Biblioteca academică clujeană, *Filmoteca*). În evidențele privind achizițiile sale din străinătate din perioada 1843–1847, evidențe care au rămas doar fragmentar, se găsesc texte literare franceze, germane sau engleze. Ele dovedesc perspectivele largi ale cercetărilor lingvistice ale lui Cipariu, precum și diversitatea preocupărilor sale culturale. *Organul luminării* (primul număr în 1847; din 1848, luna mai, Cipariu a schimbat numele jurnalului în *Organul național*) intenționa să ofere publicului român o cultură în spiritul vremii. Colecționarea operelor literaturii universale i-a slujit, deci, pentru cercetările filologice, dar și pentru activitatea redacțională.²⁴

În concepția lui T. Cipariu, literatura clasică latină, precum și literaturile neolatine sunt premise ale literaturii române în accepțiune largă. Conform concepțiilor sale, atât filologice, cât și bibliofile, Cipariu considera drept un imperativ pentru el studiul și colecționarea creațiilor de valoare ale acestor literaturi.²⁵

Colecția lui Cipariu a fost nu doar cea mai bogată, dar și cea mai bine selecționată bibliotecă de literatură universală de filologie din câte au avut cercetătorii români de până atunci. Colecționarea în domeniul filologiei s-a desfășurat concomitent cu activitatea științifică, ambele

²³ *Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog*. Întocmit de Ioana Botezan și Alexandru Matei, introducere de Ioana Botezan, București, 1982, p. 7-13.

²⁴ S. Jakó, *Bibliofilia lui Cipariu*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, p. 133-134; *Timotei Cipariu, Corespondență...*, p. 28.

²⁵ *Ibidem*, p. 134.

dezvoltându-se paralel până la capăt. Activitatea de colecționare a lui Cipariu a fost determinată mai mult de obiective istorico-filologice decât bibliofilia luată în sensul strict al cuvântului. Cipariu considera limba ca fiind întruchiparea celei mai străvechi istorii a poporului. Având o orientare istorică, concepțiile sale lingvistice s-au integrat organic în istoria românilor. Cipariu era de părere că *filologia* și *istoria* trebuie studiate în strânsă legătură una cu alta. Astfel, există o îmbinare perfectă între colecțiile sale de interes filologic și istoric. Înainte de 1848, Cipariu și-a procurat pentru biblioteca sa aproape exclusiv lucrările istoricilor francezi de factură romantică-liberală (Guizot, Michelet, Thiers, ...), cărți furnizate de librăria Steinhausen din Sibiu.²⁶

Pentru Cipariu, valoarea unei cărți era determinată, în primul rând, de măsura în care era utilă cercetărilor sale științifice și strădaniilor care vizau ridicarea poporului român. Dar Cipariu cunoștea foarte bine valoarea cărților, iar printre raritățile bibliofile, în biblioteca sa se găsesc un număr mare de lucrări ale unor tipografi celebri (Aldus, Stephanus, Plantinus, Frobenius, Elzevir, Blaeu ...). Așadar, procurarea rarităților a rămas, în concepția lui Cipariu, de importanță secundară față de principiul colecționării pe baza conținutului cărților, a utilității lor pentru cercetările sale.²⁷

La începutul secolului al XIX-lea, românii transilvăneni, dornici de a se face cunoscuți Europei, au avut de întâmpinat dificultăți deosebite datorate situației Transilvaniei de provincie din spațiul culturii germane recepționate prin filieră austriacă. Oficialitățile habsburgice respingeau orice influență venită din partea culturii franceze. Cu toate acestea, ideile franceze înnoitoare pătrund tot mai adânc în rândurile intelectualilor, chiar și în spațiul restrâns al unei localități modeste din inima Transilvaniei, Blajul.

Interesul lui pentru istoria și limba românilor l-a îndreptat pe Cipariu spre învățarea limbii franceze și spre îmbogățirea bibliotecii sale cu mulți autori francezi din toate epocile, cu lucrări necesare studiilor sale. Se păstrează în arhiva sa dovezi ale strădaniilor sale de a învăța franceza,

²⁶ *Ibidem*, p. 136-137 și 141-143.

²⁷ *Ibidem*, p. 145-147.

caiete de exerciții, pagini transcrise din lucrările diversilor autori francezi; de asemenea, se păstrează o scrisoare primită de el din partea lui Emile Picot, vice-consulul Franței la Timișoara, trimisă din Timișoara, la 18 octombrie 1871, mărturie a bunelor sale relații cu acesta, bazate pe stimă reciprocă (Cipariu a fost vizitat la Blaj de Emile Picot)²⁸ și multe alte documente care atestă dragostea lui pentru limba și cultura franceză. Căile prin care Cipariu și-a procurat cărțile franceze, în ciuda dificultăților de tot felul, au fost studiate de profesorul S. Jakó.²⁹

Studiind limba franceză, conștient de latinitatea noastră și de înrudirea limbii române cu celelalte limbi romanice, Cipariu nu se lasă convins de încercările de a franțuzi limba română, considerând că ea dispune de posibilități proprii de îmbogățire. Fondul de carte franceză oglindește, ca, de altfel, întreaga bibliotecă a lui T. Cipariu, spiritul vremii, principalele orientări în știință și cultură.³⁰

Revenind la filologii francezi prezenți în fondul Blaj al Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, ne vom referi, de această dată, la cei din secolul al XVI-lea: 18 autori în 31 de ediții, dintre care 29 i-au aparținut lui Timotei Cipariu.

Le vom menționa pe cele mai importante, iar exemplificarea lor va constitui subiectul părții a doua a studiului, care va fi publicată în volumul următor din *Libraria*, numărul 9 din anul 2010.

²⁸ Mircea Popa, *op. cit.*, p. 234; vezi și *Arhiva personală Timotei Cipariu, Catalog*, p. 302, pozițiile 2010-2011.

²⁹ S. Jakó, *Istoricul bibliotecii lui Timotei Cipariu*, în *Philobiblon transilvan. Studii*, p. 310-361.

³⁰ Dora Daisa, *Cartea franceză în biblioteca lui T. Cipariu, Catalog alfabetic*, p. 1-15; idem, *Cartea franceză a secolelor XVI-XVII în biblioteca lui T. Cipariu*, în *Biblioteca și cercetarea*, II, Cluj-Napoca, 1980, p. 254-274; vezi și idem, *Fondul de carte din „Donația franceză” în colecțiile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei*, în *Biblioteca și cercetarea*, IV, Cluj-Napoca, 1980, p. 15-31.